

Zaak C-43/24 [Shipov]ⁱ

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

23 januari 2024

Verwijzende rechter:

Varhoven kasatsionen sad (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Bulgarije)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

18 januari 2024

Verzoeker:

K. M. H.

Verweerster:

Obshtina Stara Zagora

Voorwerp van het hoofdgeding

Verenigbaarheid met het Unierecht van een bindende uitlegging van een nationale regeling van een lidstaat, die elke mogelijkheid uitsluit om de gegevens betreffende het geslacht – dat uitsluitend wordt verstaan als biologisch geslacht – en de naam van een bepaalde persoon in zijn akten van de burgerlijke stand te wijzigen, wanneer die persoon te kennen heeft gegeven transseksueel te zijn

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële verwijzing

Uitlegging van het Unierecht krachtens artikel 267 VWEU

ⁱ Dit is een fictieve naam, die niet overeenkomt met de werkelijke naam van enige partij in de procedure.

Prejudiciële vragen

1. Staan de in artikel 9 van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) en in de artikelen 8 en 21 van de geconsolideerde versie van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) verankerde – en in artikel 7 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en artikel 8 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden bevestigde – beginselen van gelijkheid van alle burgers van de Unie en van vrij verkeer in de weg aan een nationale regeling van een lidstaat die elke mogelijkheid uitsluit om de vermeldingen betreffende geslacht, naam en identificatienummer (EGN) te wijzigen in de akten van de burgerlijke stand van een verzoeker die te kennen heeft gegeven transseksueel te zijn?

2. Staan de in artikel 9 van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) en in de artikelen 8 en 21 van de geconsolideerde versie van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) verankerde beginselen van gelijkheid van alle burgers van de Unie en van vrij verkeer en het in artikel 10 VWEU neergelegde verbod op discriminatie op grond van geslacht, ras of etnische afkomst, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid, zoals bevestigd in artikel 7 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en artikel 8 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, alsmede het beginsel van een doeltreffende voorziening in rechte, in de weg aan nationale rechtspraak [in casu interpretatief arrest nr. 2/2023 van de Obshto sabranie na grazhdanskata kolegia (algemene vergadering van de civiele kamers) van de Varhoven kasatsionen sad (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Bulgarije)], volgens welke het op het grondgebied van een lidstaat van de Europese Unie geldende objectieve materiële recht niet voorziet in enige mogelijkheid om het geslacht, de naam en het identificatienummer te wijzigen in de akten van de burgerlijke stand van een verzoeker die te kennen heeft gegeven transseksueel te zijn, waardoor deze zich in een andere situatie bevindt dan die waarin hij zich zou bevinden in een andere lidstaat waar de rechtspraak zich op het tegenovergestelde standpunt stelt?

Is een nationale rechtspraak toelaatbaar volgens welke een wijziging van genderidentiteit, gelet op religieuze waarden en morele opvattingen, niet is toegestaan tenzij die wijziging in het geval van bepaalde (intersekse) personen om medische redenen noodzakelijk is?

Is een nationale rechtspraak toelaatbaar volgens welke een geslachtsverandering, gelet op religieuze waarden en morele opvattingen, alleen is toegestaan in bepaalde gevallen en voor bepaalde (intersekse) personen om medische redenen, maar niet in andere gevallen van geslachtsverandering om aanvullende andere medische redenen?

3. Geldt de in de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie (in de arresten in de zaken C-673/16 en C-490/20) met betrekking tot de toepassing van richtlijn 2004/38/EG en artikel 21, lid 1, VWEU vastgestelde verplichting

voor de lidstaten van de Europese Unie om de in een andere lidstaat en volgens het recht van die lidstaat vastgestelde burgerlijke staat van een persoon te erkennen, ook met betrekking tot het geslacht als wezenlijk onderdeel van de burgerlijke staat, en vereist de in een andere lidstaat vastgestelde wijziging van het geslacht van een persoon die ook de Bulgaarse nationaliteit heeft, dat die wijziging in de desbetreffende registers van de Republiek Bulgarije wordt ingeschreven?

4. Is in het licht van het uit het Handvest en het EVRM voortvloeiende recht op een eerlijk proces een bindende en bij arrest van de Konstitusioneel sad (grondwettelijk hof van de Republiek Bulgarije) gegeven uitlegging van de grondwet toelaatbaar volgens welke het begrip „geslacht” alleen in de biologische betekenis ervan moet worden verstaan? Is die uitlegging verenigbaar met de vereisten van het Unierecht en kan zij een juridisch obstakel vormen voor de registratie van een geslachtswijziging?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht en rechtspraak van het Hof

Verdrag betreffende de Europese Unie (hierna: „VEU”), in het bijzonder artikel 9 ervan

Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (hierna: „VWEU”), in het bijzonder de artikelen 8, 10, 21 en 267 ervan

Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna: „Handvest”), in het bijzonder artikel 7 ervan

Richtlijn 76/207/EEG van de Raad van 9 februari 1976 betreffende de tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen en ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden (hierna: „richtlijn 76/207/EEG”)

Richtlijn 2004/38/EG van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun familieleden, tot wijziging van verordening (EEG) nr. 1612/68 en tot intrekking van de richtlijnen 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG en 93/96/EEG (hierna: „richtlijn 2004/38/EG”)

Richtlijn 2006/54/EG van het Europees Parlement en de Raad van 5 juli 2006 betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke kansen en gelijke behandeling van mannen en vrouwen in arbeid en beroep (hierna: „richtlijn 2006/54/EG”)

Aangevoerde arresten van het Hof:

- Razzouk en Beydoun/Commissie, 75/82 en 117/82, ECLI:EU:C:1984:116
- Defrenne, 149/77, ECLI:EU:C:1978:130
- P./S., C-13/94, ECLI:EU:C:1996:170
- Grzelczyk, C-184/99, ECLI:EU:C:2001:458
- Coman e.a., C-673/16, ECLI:EU:C:2018:385
- Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo”, C-490/20, ECLI:EU:C:2021:1008

Aangevoerde bepalingen van internationaal recht

Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (hierna: „EVRM”), in het bijzonder de artikelen 8, 9 en 14 ervan

Aanbeveling CM/Rec(2010)5 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa aan de lidstaten inzake maatregelen ter bestrijding van discriminatie op grond van seksuele gerichtheid en genderidentiteit van 31 maart 2010 (aangenomen door het Comité van Ministers van de Raad van Europa)

Resoluties van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa:

- 2048 (2015) van 22 april 2015, getiteld „Discriminatie van transgender personen in Europa”
- 1728 (2010) van 29 april 2010, getiteld „Discriminatie op grond van seksuele geaardheid of genderidentiteit”

Rapport over discriminerende wetten, praktijken en geweldsmisdrijven tegen personen op grond van hun seksuele geaardheid of genderidentiteit [A/H(RC)/19/41] van 17 november 2011

Aangevoerde rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: „EHRM”) in Straatsburg:

- Arrest van 25 maart 1992, B tegen Frankrijk (verzoekschrift nr. 13343/87)
- Arrest van 9 juli 2020, Y. T. tegen Bulgarije (verzoekschrift nr. 41701/16)
- Arrest van 27 september 2022, P. H. tegen Bulgarije (verzoekschrift nr. 46509/20)

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Konstitutsia na Republika Bulgaria (grondwet van de Republiek Bulgarije; hierna: „grondwet”), in het bijzonder de artikelen 4, 6, 32 en 57 ervan

Arrest nr. 15 van 26 oktober 2021 van de Konstutsionen sad (grondwettelijk hof) in zaak nr. 6/21

Grazhdanskoprotsesualen kodeks (wetboek burgerlijke rechtsvordering), artikelen 127, 146, 280, 288, 292, 293, 546, 547 en 628 tot en met 633

Nakazatelen kodeks (strafwetboek), artikel 128

Zakon za grazhdanskata registratsia (wet op de burgerlijke stand; hierna: „ZGR”), in het bijzonder de artikelen 1 tot en met 5, 8, 9, 12 tot en met 14, 19, 42, 45, 73 tot en met 75, 83, 100 en 101 ervan

Zakon za zashtita ot diskriminatsia (wet ter bescherming tegen discriminatie), in het bijzonder de artikelen 1, 2, 4 en 6 ervan, en § 1, punten 1 en 17, van de aanvullende bepalingen ervan

Zakon za balgarskite lichni dokumenti (wet op de Bulgaarse identiteitsdocumenten), artikel 9

Zakon za sadebnata vlast (wet inzake het justitiële stelsel), in het bijzonder artikel 130 ervan

Korte weergave van de feiten en van de procedure

- 1 Volgens de ZGR moet binnen een bepaalde termijn na de geboorte van elk kind in Bulgarije een geboorteakte worden afgegeven die de in deze wet in detail vermelde gegevens moet bevatten, namelijk de naam, het identificatienummer, het geslacht en de nationaliteit van het kind (artikel 45). De voornaam van elke persoon wordt door de ouders gekozen en bij de afgifte van de geboorteakte schriftelijk meegedeeld aan de ambtenaar van de burgerlijke stand (artikel 12). Overeenkomstig artikel 19 van deze wet wordt de wijziging van de voornaam, het patroniem of de familienaam op schriftelijk verzoek van de betrokkene door de rechter toegestaan, met name wanneer dit op grond van wezenlijke omstandigheden noodzakelijk is. Volgens genoemde wet moet voor een wijziging van vermeldingen van de burgerlijke staat in reeds afgegeven akten van de burgerlijke stand een gerechtelijke of administratieve procedure worden doorlopen (artikel 73).
- 2 Op grond van beide laatstgenoemde bepalingen heeft K. M. H. de Rayonen sad Stara Zagora (rechter in eerste aanleg Stara Zagora, Bulgarije) verzocht om bij gerechtelijke beslissing vast te stellen dat hij tot het vrouwelijke geslacht behoort

en toe te staan dat de in zijn geboorteakte geregistreerde vermeldingen betreffende zijn geslacht en naam worden gewijzigd.

- 3 K. M. H. is geboren op 7 augustus 1990 in Obshtina Stara Zagora (gemeente Stara Zagora, Bulgarije). Op 10 augustus 1990 heeft de bevoegde administratieve dienst van die gemeente een geboorteakte voor K. M. H. afgegeven, waarin hij staat geregistreerd als persoon van het mannelijk geslacht. Hoewel hij was geboren met mannelijke geslachtskenmerken, heeft K.M.H. zich wat betreft uiterlijk, gedrag, beleving, emotionaliteit en voorkomen altijd vrouw gevoeld. Reeds in zijn vroege kinderjaren was hij niet geïnteresseerd in speelgoed dat als „jongensspeelgoed” werd beschouwd, en in zijn puberteit begon hij vrouwenkapsels te dragen, make-up op te doen, vrouwenkleding te dragen en typisch vrouwelijke activiteiten te ondernemen. Al sinds zijn jeugd voelde hij zich seksueel aangetrokken tot mannen. K.M.H. gedroeg zich als een vrouw, kleepte zich als een vrouw en voelde zich vrouw, maar stuitte op onbegrip bij zijn ouders en andere familieleden. Op de door het Ministerstvo na vatreshnite raboti (Ministerie van Binnenlandse Zaken, Bulgarije; hierna: „MVR”) in Stara Zagora afgegeven identiteitskaart staat hij geregistreerd als persoon van het mannelijk geslacht. Aangezien zijn uiterlijk en gedrag niet strookten met de vermeldingen in zijn officiële identiteitsdocumenten, had hij moeite met het vinden van een baan. Thans woont hij in Italië en heeft hij er een vaste partner die in zijn levensonderhoud voorziet. Hij is met een hormoonbehandeling begonnen en wenst een geslachtsveranderende operatie te ondergaan, die ook een wijziging van burgerlijke staat met zich mee zou brengen. Een geslachts- en naamsverandering zou hem helpen bij het overwinnen van het ongemak dat hij dagelijks ervaart en van de moeilijkheden die hij ondervindt bij het zoeken naar werk. K. M. H. beschouwt het als zijn mensenrecht om een vervuld leven te leiden in harmonie met zichzelf. Zijn wens om van geslacht te veranderen is serieus en onherroepelijk.
- 4 In de procedure in eerste aanleg werden adviezen ingewonnen van een Bulgarse deskundige op het gebied van endocrinologie, stofwisselingsziekten en andrologie en van een Italiaanse psycholoog. Daarin werd de wens van de persoon bevestigd om de klinische en therapeutische procedure voor volledige feminisatie te voltooien. De adviezen concludeerden tot een genderdystrofie (stoornis) en tot moeilijkheden in sociale interactie en relaties. Bovendien werd een uitgebreid verslag opgesteld door twee gerechtsdeskundigen, een psychiater en een psycholoog, die de transseksualiteit van verzoeker hebben bevestigd: hij wil worden gezien als iemand van het andere geslacht, wat gepaard gaat met een gevoel van onbehagen vanwege zijn anatomisch geslacht. Er is vastgesteld dat de onderzochte persoon niet lijdt aan lichamelijke of geestelijke ziekten. Er is alleen sprake van een genderidentiteitsstoornis. In genoemd verslag wordt duidelijk gemaakt dat transseksualiteit geen geestesziekte is. Zij ontstaat tijdens de geslachtsontwikkeling van het embryo in de baarmoeder. Transseksuele personen zijn gedwongen om in constant ongemak te leven en voortdurend in conflict te zijn met zowel hun eigen anatomie als met de samenleving.

- 5 Bij beslissing van 28 februari 2018 heeft de Rayonen sad Stara Zagora het verzoek van K. M. H. ongegrond verklaard. Hoewel er bij verzoeker sprake is van transseksualiteit, biedt het Bulgaarse recht geen grondslag voor toewijzing van zijn verzoek. Het Bulgaarse recht ontbeert regelingen, criteria en voorwaarden op grond waarvan een verzoek van transseksuele personen tot wijziging van hun geslachtsvermelding in de geboorteakte kan slagen. De wet voorziet in een procedure voor de wijziging van gegevens over de burgerlijke staat in reeds afgegeven akten van de burgerlijke stand, maar niet in een procedure voor de wijziging van de feiten op grond waarvan die gegevens zijn geregistreerd. Objectief gezien voorziet het Bulgaarse recht niet in de mogelijkheid om het geslacht vast te stellen anders dan op basis van primaire geslachtskenmerken en al helemaal niet op basis van het psychologisch geslacht als het gevoel tot een bepaald geslacht te behoren. Er is geen definitie van het begrip „transseksualiteit” voor juridische doeleinden; de leemten in het Bulgaarse materiële en procedurele recht kunnen niet worden opgevuld door de rechtstreekse toepassing van artikel 8 EVRM, hoewel dit deel uitmaakt van het nationale recht.
- 6 K. M. H. heeft hiertegen hoger beroep ingesteld bij de Okrazhen sad Stara Zagora (rechter in tweede aanleg Stara Zagora, Bulgarije), die de in eerste aanleg gegeven beslissing op 15 juni 2018 heeft bevestigd. De appelrechter heeft geoordeeld dat de inschrijving in het register van de burgerlijke stand alle gegevens omvat die een persoon als houder van subjectieve rechten onderscheidt van andere personen in de samenleving en in het gezin. Deze gegevens, waaronder de naam en het geslacht van de betrokken persoon, worden geregistreerd in de registers van de burgerlijke stand en in de bevolkingsregisters. Het geslacht van een natuurlijk persoon wordt bij de geboorte bepaald op basis van de primaire geslachtskenmerken. Volgens het Bulgaarse recht wordt onder „geslacht” het „biologische” en niet het „psychologische” geslacht verstaan, en bovendien zijn de voorwaarden voor een geslachtswijziging niet bij wet geregeld. Daarom is het niet mogelijk om een geslachtswijziging toe te staan, tenzij dit noodzakelijk is vanwege een lichamelijke verandering. De bepalingen van de wet op de burgerlijke stand zijn volstrekt eenduidig en laten geen ruimte voor een andere uitlegging. Onder deze omstandigheden is er geen grond om toe te staan dat de gegevens van de burgerlijke stand in de geboorteakte van verzoeker worden gewijzigd.
- 7 Tegen deze beslissing in hoger beroep heeft K. M. H. cassatieberoep ingesteld. De Varhoven kasatsionen sad (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Bulgarije; hierna: „VKS”) heeft het cassatieberoep ontvankelijk verklaard met betrekking tot de volgende vragen: (i) Is er sprake van schending van het Bulgaarse recht wanneer de aangezochte rechter een vanwege transseksualiteit ingediend verzoek tot juridische wijziging van de gegevens van de burgerlijke stand betreffende het in de geboorteakte geregistreerde „geslacht” afwijst op grond dat er daarvoor geen wettelijke regeling bestaat? (ii) Is een voorafgaande chirurgische ingreep aan de uiterlijke geslachtskenmerken noodzakelijk voor het slagen van een verzoek tot juridische wijziging van het oorspronkelijk geregistreerde geslacht van de persoon? Bij arrest van 28 juni 2019 heeft de VKS geoordeeld dat transseksuele

personen niet tegen hun wil kunnen worden verplicht om een geslachtsveranderende operatie te ondergaan als voorwaarde voor de juridische wijziging van hun geslacht. Volgens de rechtspraak van het EHRM omvat het recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven demogelijkheid voor transseksuele personen om van geslacht te veranderen. Bijgevolg moet de overheid ervoor zorgen dat deze rechten worden geëerbiedigd en dat onrechtmatige inmenging in de uitoefening ervan wordt voorkomen, aangezien de keuze van geslacht, naam, seksuele geaardheid en seksualiteit valt onder de door artikel 8 EVRM geboden bescherming van de privésfeer. Ongeacht het ontbreken van een nationale regeling ter zake vereist het beginsel van eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven dat de rechter per geval nagaat of is voldaan aan de materiële voorwaarden voor geslachtsverandering als voorwaarde voor een juridische wijziging van de gegevens van de burgerlijke stand betreffende het in de geboorteakte geregistreerde „geslacht”, zodat het vereiste juiste evenwicht tussen het algemeen belang en de belangen van het individu kan worden bereikt. De VKS heeft de zaak voor heroverweging terugverwezen naar de appelrechter, met de [bindende] aanwijzing om nieuwe bewijzen te verzamelen.

- 8 Bij de herbehandeling van de zaak heeft de appelrechter de bindende aanwijzing van de VKS opgevolgd. Desondanks heeft de appelrechter op 21 november 2019 de oorspronkelijk in eerste aanleg gegeven beslissing bevestigd, volgens welke het geslacht van een pasgeboren persoon bij de geboorte wordt bepaald op basis van de primaire geslachtskenmerken – het biologische geslacht. In het onderhavige geval verzoekt verzoeker om wijziging van het individualiserende kenmerk „geslacht” vanwege zijn innerlijke perceptie dat hij tot het vrouwelijke geslacht behoort. Geslacht is echter een biologische en geen sociale categorie, en daarom is het niet afhankelijk van een persoonlijke beslissing, maar van anatomie en fysiologie. Er wordt nogmaals op gewezen dat de Bulgaarse wet op de burgerlijke stand niet voorziet in een procedure voor de registratie in de geboorteakte van een ander dan wel andersoortig geslacht, met inbegrip van het zogenaamde psychologische geslacht. Een wijziging van geslacht is in deze procedure alleen mogelijk na een lichamelijke verandering. Uit fysiologisch oogpunt is de persoon duidelijk en ondubbelzinnig van het mannelijke geslacht, ongeacht zijn innerlijke identificatie met het andere geslacht. Op die gronden heeft de appelrechter bevestigd dat het verzoek tot wijziging van de in de geboorteakte geregistreerde vermeldingen betreffende geslacht en naam ongegrond was.
- 9 Tegen deze beslissing in hoger beroep heeft verzoeker cassatieberoep ingesteld. De VKS heeft inconsistentie in de rechtspraak vastgesteld, de behandeling van de zaak geschorst en de algemene vergadering van civiele kamers (hierna: „OSGK”) van de VKS voorgesteld om een interpretatief arrest te wijzen. Vervolgens is op 20 februari 2023 het interpretatief arrest nr. 2/2020 geweest. Daarop heeft de VKS de procedure in de onderhavige zaak hervat en het cassatieberoep wegens een tegenstrijdigheid met de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie (inzonderheid met het arrest P./S., C-13/94, ECLI:EU:C:1996:170) ontvankelijk verklaard met betrekking tot de volgende vragen: (a) Hebben natuurlijke personen het recht om hun eigen identiteit te bepalen, met inbegrip van

het behoren tot een bepaald geslacht? (b) Vormt de weigering van de rechter om de wijziging van geslacht, naam en identificatienummer te gelasten in de akten van de burgerlijke stand van een verzoeker die te kennen heeft gegeven transseksueel te zijn, een ongelijke behandeling?

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzingsbeslissing

- 10 Volgens de verwijzende rechter is de noodzaak van het verzoek om een prejudiciële beslissing vooral gelegen in de mogelijke tegenstrijdigheid tussen de voor de rechter bindende nationale rechtspraak en het Unierecht.
- 11 Allereerst zij erop gewezen dat de Konstitusionen sad (grondwettelijk hof van de Republiek Bulgarije) een bindende uitlegging heeft gegeven aan het begrip „geslacht” zoals dat wordt gebruikt in de Bulgaarse grondwet (arrest nr. 15 van 26 oktober 2021). Deze rechterlijke instantie heeft geoordeeld dat dit begrip in de zin van de Bulgaarse grondwet alleen in de biologische betekenis ervan moet worden opgevat. Het is niet de vraag of het recht van de persoon om voor het ene of andere geslacht te kiezen moet worden erkend, maar „alleen of de overheid verplicht is om het zelfbeschikkingsrecht van die persoon met betrekking tot een ander geslacht dan het biologische geslacht te eerbiedigen”. In dit verband moet volgens de verwijzende rechter worden onderzocht of aan de vereisten van het Unierecht is voldaan wanneer deze bindende uitlegging van de grondwet onverkort wordt gevolgd, en of deze uitlegging een juridisch obstakel vormt voor de registratie van een geslachtswijziging.
- 12 Overeenkomstig artikel 130, lid 2, van de Zakon za sadebnata vlast (wet inzake het justitiële stelsel) zijn interpretatieve arresten bindend voor de gerechtelijke en administratieve autoriteiten, de autonome lokale besturen alsook voor alle autoriteiten die administratieve besluiten nemen. In dit verband moet ook rekening worden gehouden met de bijzondere aandacht die de verwijzende rechter vervolgens heeft besteed aan het in punt [9] hierboven genoemde interpretatief arrest nr. 2/2020 dat de OSGK van de VKS op 20 februari 2023 heeft gewezen. Volgens dat arrest voorziet het in Bulgarije geldende objectieve materiële recht niet in de mogelijkheid voor de rechter om in een procedure op grond van de wet op de burgerlijke stand een wijziging van geslacht, naam en identificatienummer toe te staan in de akten van de burgerlijke stand van een verzoeker die te kennen heeft gegeven transseksueel te zijn. In de Bulgaarse rechtsorde wordt het begrip „geslacht” alleen in de biologische betekenis ervan verstaan, waaruit volgt dat het voor de rechter niet mogelijk is om toe te staan dat afgegeven akten van de burgerlijke stand worden gewijzigd met betrekking tot het geslacht van een transseksueel persoon. Aangenomen wordt dat het negeren van een arrest van het grondwettelijk hof neerkomt op een schending van de grondwet, aangezien daardoor de fundamentele beginselen van de rechtsstaat worden aangetast, die door de grondwet en de nationale wetten wordt beheerst. Het Unierecht noopt niet tot een andere conclusie ter zake, aangezien de regelgeving inzake de burgerlijke stand onder de bevoegdheid van de lidstaten valt, wat betekent dat hun nationale

identiteit die besloten ligt in hun fundamentele politieke en grondwettelijke structuren wordt geëerbiedigd. In zijn rechtspraak heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie geoordeeld dat de regelgeving inzake de burgerlijke stand en het huwelijk tot de autonomie van de lidstaten behoort. In het onderhavige geval weegt het openbaar belang zwaarder dan het belang van de transseksuele verzoeker bij het toestaan van een wijziging van zijn geslacht in de registers van de burgerlijke stand. Een wijziging van de gegevens in de akten van de burgerlijke stand die zijn afgegeven aan een verzoeker die te kennen heeft gegeven transseksueel te zijn, heeft gevolgen voor de burgerlijke staat van andere personen, onder wie minderjarige en handelingsonbekwame personen (kinderen van de verzoeker), alsmede voor die van zijn echtgenoot. Dit zou resulteren in de vaststelling van de afstamming van een persoon door geboorte, niet van twee personen van verschillend geslacht (moeder en vader), maar van personen van hetzelfde geslacht, wat volgens het in de Republiek Bulgarije geldende recht niet is toegestaan. Het hogere openbaar belang vloeit voort uit een toetsing aan het in de lidstaat geldende materiële recht. Noch de wet op de burgerlijke stand, noch enige andere wet regelt de gevolgen van een wijziging van de vermeldingen betreffende geslacht, naam en identificatienummer van een verzoeker die te kennen heeft gegeven transseksueel te zijn, voor de akten van de burgerlijke stand van het kind van de verzoeker, en in het bijzonder voor de afstamming zoals vermeld in de geboorteakte waarin de verzoeker als vader of moeder staat geregistreerd. De wijziging raakt aan de rechtsfeer van een derde, zonder dat de gevolgen van die wijziging voor het kind uitdrukkelijk zijn geregeld. Het EHRM heeft niet geoordeeld dat artikel 8 EVRM materiële voorwaarden stelt aan het recht van een transseksueel persoon om van de nationale rechter van een verdragsstaat te verlangen dat hij toestemming verleent voor de wijziging van zijn geslacht in de afgegeven akten van de burgerlijke stand, en heeft geen schending vastgesteld die zou bestaan uit een dergelijke niet-nakoming van positieve verplichtingen van de staat.

- 13 De verwijzende rechter trekt ook een parallel met de rechtspraak van het EHRM en herinnert eraan dat het EHRM bij arresten van 9 juli 2020, Y. T. tegen Bulgarije (verzoekschrift nr. 41701/16), en 27 september 2022, P. H. tegen Bulgarije (verzoekschrift nr. 46509/20), Bulgarije heeft veroordeeld wegens schending van artikel 8 EVRM op grond dat de staat geen passend evenwicht had bereikt tussen het openbaar belang en het persoonlijk belang van verzoekers bij een wijziging van hun burgerlijke staat. Het EHRM heeft deze arresten gemotiveerd door te stellen dat de nationale rechters, ook al hadden zij vastgesteld dat het door verzoekers geclaimde geslacht niet overeenkwam met hun biologische geslacht en hadden zij geweigerd toestemming te geven voor een aanpassing van de identiteitsdocumenten op grond dat dit niet in het openbaar belang was, geen specifieke redenen van openbaar belang hadden opgegeven die zwaarder wogen dan verzoekers' recht op erkenning van hun genderidentiteit.
- 14 In het licht van de aangehaalde rechtspraak erkent de verwijzende rechter dat het recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven inderdaad de mogelijkheid voor transseksuele personen omvat om van geslacht te veranderen

en dat dit vereist dat de staat ervoor moet zorgen dat deze rechten worden geëerbiedigd en dat onrechtmatige inmenging in de uitoefening ervan wordt voorkomen. Aangezien de bepalingen van het EVRM krachtens de grondwet rechtstreeks toepasselijk zijn en voorrang hebben boven het Bulgaarse nationale recht, kunnen burgers er zich op beroepen voor de nationale rechter, ook bij gebreke van een gedetailleerde nationale regeling ter zake.

- 15 Dienaangaande is de verwijzende rechter van mening dat het in Bulgarije geldende objectieve materiële recht, dat zowel het Unierecht als de rechtspraak van het EHRM omvat, geen verbod bevat om de gegevens betreffende geslacht, naam en identificatienummer te wijzigen in de akten van de burgerlijke stand van een verzoeker die te kennen heeft gegeven transseksueel te zijn. De vraag rijst of er met het interpretatief arrest nationale rechtspraak tot stand is gekomen die transseksuele personen minder gunstig behandelt dan interseksuele personen of andere personen voor wie om medische redenen een juridische geslachtswijziging noodzakelijk is.
- 16 De verwijzende rechter merkt op dat transseksuele personen met de Bulgaarse nationaliteit reeds vóór het wijzen van interpretatief arrest nr. 2/2023 een [juridische] geslachtswijziging via een gerechtelijke procedure hebben verkregen, ook zonder een chirurgische ingreep of hormoonbehandeling te hebben ondergaan. Het recht van personen om hun geslachtsregistratie te wijzigen in de akten van de burgerlijke stand is reeds erkend in een aantal door Bulgaarse rechters op grond van wettelijke bepalingen genomen eindbeslissingen. Daarom moet worden verduidelijkt of de inaanmerkingneming van het bijgevoegde interpretatief arrest niet leidt tot discriminatie en een schending van het recht op een eerlijk proces (aangezien het interpretatief arrest de juridische geslachtswijziging van transseksuele personen in de toekomst de facto verbiedt).
- 17 Volgens de verwijzende rechter vormt deze inconsistente rechtspraak ten aanzien van personen die zich in dezelfde of een vergelijkbare situatie bevinden, een ongelijke behandeling die leidt tot onzekerheid en dubbelzinnigheid over de rechtspositie van de betrokken personen en afbreuk doet aan hun recht om te leven overeenkomstig het geslacht waartoe zij zichzelf rekenen. De verwijzende rechter herinnert er ook aan dat het beginsel van gelijke behandeling inhoudt dat „personen die zich in gelijke gevallen bevinden, rechtens gelijk moeten worden behandeld”.
- 18 De verwijzende rechter is van mening dat geslachtsverandering een proces is dat van een eenvoudigere en omkeerbare (ongevaarlijk voor de gezondheid en het leven) ingreep naar een complexere en onomkeerbare (met gevaar voor de gezondheid en het leven) ingreep dient te verlopen. Volgens deze logica moeten eerst de naam en het identificatienummer, waarvan de verandering omkeerbaar is, worden gewijzigd; in een later stadium kan de transseksuele persoon, vanuit een uitdrukkelijke wens en uit vrije wil, stappen ondernemen in de richting van onomkeerbare chirurgische of andere ingrepen om zijn fysieke geslacht te veranderen. Het is in het belang van een transseksueel persoon om niet te worden

gedwongen tot het ondergaan van risicovolle biologische behandelingen en onomkeerbare chirurgische ingrepen als voorwaarde voor de mogelijkheid om op een later tijdstip een geslachtswijziging bij de burgerlijke stand te registreren.

- 19 Volgens de verwijzende rechter moet de vraag van uitlegging van het Unierecht zich ook uitstrekken tot de vraag of het verbod op een juridische wijziging van de gegevens in de geboorteakte niet in strijd is met de in de artikelen 8 en 21 VWEU verankerde – en in artikel 7 van het Handvest en artikel 8 EVRM bevestigde – beginselen van gelijkheid van alle burgers van de Unie en van vrij verkeer, aangezien de betrokkenen hun identiteit niet kunnen bewijzen aan de hand van hun identiteitsdocumenten waarin zij als personen van het andere geslacht staan geregistreerd.
- 20 Aangezien het geslacht een [wezenlijk] onderdeel van de burgerlijke staat is, dient het Hof volgens de verwijzende rechter in dit verband na te gaan of de Bulgaarse rechter krachtens het Unierecht verplicht is om een in een andere lidstaat ondergane geslachtsverandering van een Bulgaars onderdaan te erkennen door te gelasten dat deze verandering wordt opgetekend in de desbetreffende registers. De tegenovergestelde oplossing zou ertoe leiden dat dezelfde persoon in verschillende lidstaten met een ander geslacht geregistreerd kan staan.
- 21 Volgens de verwijzende rechter kan de onzekerheid rond deze voor de beslechting van het geschil relevante vraagstukken alleen worden weggenomen door een bindende uitlegging van de in de prejudiciële vragen aangevoerde bepalingen van Unierecht, waarvoor alleen het Hof van Justitie van de Europese Unie bevoegd is.